

external (objectively observed) manifestations. It was found that the experience of psychological crisis arises as emotional, cognitive, behavioral responses of a man to subjectively dramatic, unsolvable at the moment, super important, and obviously, therefore, critical situation. The crisis has two aspects: a) the external, objective, or rather, eventful (the fact of losing a loved one, serious illness, injury, sudden changes in the way of life, divorce, marriage, dismissal, etc.); and b) an inner, subjective, which in its turn includes individual characteristics of the subject and his attitude to the particular situation. It is shown that at any objective causes of psychological crisis, it is the subjective attitude to them, their interpretation, but not the extent of their exposure which defines the degree of their emotiogenic impact on each personality. We consider individual differences in the specifics of the crisis experiences that occur in different qualitative and quantitative combination of its indicators, in peculiarities of emotional experience, in behavior, in the specific flow and the way of overcoming the crisis. It is proved that individual characteristics of the experience of the crisis are largely determined by emotionality. Emotionality (tendency to sustained experience of emotions and a certain sign of the modality) is understood as one of the fundamental characteristics of the individuality and is treated as a set of individually-stable properties, reflecting the peculiarities of the origin and flow of emotional experiences. It is shown that the emotional experience during the crisis serves as a filter that passes some exposure (external and internal) and blocks others. Thus, emotionality influences the structure of psychological crisis, specificity of its flow, the frequency of its experience, the choice of the ways out of the crisis and of the predisposition of the individual to emotionally perceiving the crisis.

Keywords: psychological crisis, experience, emotionality, individual differences.

Подано до редакції 03.08.2015

УДК: 159.923

Тетяна Володимирівна Дегтяренко,
доктор медичних наук, професор кафедри біології та основ здоров'я,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Фонтанська дорога, 4, м. Одеса, Україна
Ольга Андріївна Щербанюк-Чокан,
практичний психолог, Дитячий клінічний спеціалізований санаторій «Хаджибей» МЗУ,
вул. Вернидуба, 1, с. Усатово, Біляївський район, Одеська область, Україна

ПСИХОСОЦІАЛЬНИЙ СТРЕС: ЧИННИКИ ТА ОСОБИСТІСНІ ДЕТЕРМІНАНТИ

У наведеній статті зазначено психофізіологічні механізми ініціації психосоціального стресу та його основні чинники, а також висвітлено провідні детермінанти психоемоційного стресу в концепті індивідуально-типологічних особливостей особистості. Представлено авторську розробку методик психологічного обстеження, які дозволяють визначити індивідуальні особливості адаптованості за умов хронічного психосоціального стресу. Автори обґрунтовують доцільність використання психологічного диференційного підходу до визначення стресостійкості особистості представників різних соціальних груп.

Ключові слова: механізми психосоціального стресу, чинники психоемоційного стресу, стресостійкість особистості, індивідуальна адаптивність за умов хронічного психоемоційного стресу

В сучасному суспільстві внаслідок зростання професійної та творчої активності особистості, а також розширення впровадження в соціум новітніх досягнень науково-технічного прогресу продовжується суттєве збільшення психоемоційної напруги, яка виступає провідним чинником стрес-реактивності організму, наслідком якої буде адаптивність чи дезадаптивність особистості. Ініціація та реалізація загально-адаптаційного синдрому (ЗАС) відбуваються внаслідок психоемоційного стресу, який завжди є пусковим фактором для розгортання нейрофізіологічних, соматовегетативних та поведінкових проявів ЗАС.

Мета дослідження. Висвітлити сучасні уявлення щодо психосоціального стресу та обґрунтувати доці-

льність визначення індивідуально-типологічних детермінант стресостійкості особистості.

Основні завдання роботи полягали у наступному:

1. Значити механізми ініціації психосоціального стресу та його основні чинники.

2. Висвітлити провідні детермінанти психосоціального стресу в концепті індивідуально-типологічних особливостей особистості.

3. Обґрунтувати доцільність використання психофізіологічного диференційного підходу до визначення стресостійкості особистості в контексті професійної адаптації представників різних соціальних груп.

Психоемоційний стрес ініціюється таким фактором (стресором), який є особистісно-значущим для

людини подразником, індивідуалізована інтерпретація якого буде призводити до емоційно-забарвленого збудження нервових центрів кори головного мозку.

Емоційно-індуковане збудження лімбічної системи мозку опосередковується активізацією насамперед гіпокампово-гіпоталамічних структур. Як відомо, до нейроструктур неокортексу надходить два види активізуючих інформаційних потоків: а) нейтральний (фоновий) завдяки нейронним мережам ретикулярної формації мозку; в) емоційно-забарвлений від нейроструктур лімбіки. До цього часу ще досконало не представляється можливим усвідомити психофізіологічні механізми ініціації індивідуалізованої психогенної стрес-реактивності, але достеменно встановлено, що саме від сприйняття та інтерпретації інформаційних сигналів особистістю буде залежати запуск загально-адаптаційного синдрому (ЗАС). Тобто, якщо за умови оцінки індивідом ситуації як стресової саме особистісна інтерпретація емоційно-забарвленого потоку інформаційних сигналів в неокортексі буде ініціювати розгортання ЗАС.

Отже, принципова схема розгортання психогенної індивідуальної стрес-реактивності є такою: збудження в нейроструктурах лімбічної системи – інтерпретація інформаційних сигналів в неокортексі – збудження вищих центрів вегетативної нервової регуляції, насамперед симпатичної нервової системи з залученням механізмів нейроімунотуляції – активізація діяльності всіх біологічних систем організму – мобілізація всіх захисних, енергетичних та пластичних ресурсів зі своєю специфікою прояву на тканинному, клітинному і молекулярно-генетичному рівнях [7].

Таким чином, регуляторні механізми індивідуальної стрес-реактивності за своєю природою є психофізіологічними, а її ініціація є психогенною, а тому незалежно від виду стресора тільки виникнення збудження в нейроструктурах емоційного мозку та суто індивідуалізована інтерпретація інформаційних сигналів в неокортексі детермінують розгортання ЗАС. Характер формування адаптаційних реакцій організму та наслідки ЗАС при індивідуалізованій відповіді на стресові чинники (еустрес чи дистрес) будуть залежати від адаптивного потенціалу особистості, який включає насамперед психологічну стресостійкість.

Відомо, що **«емоції - це маяк поведінки людини»**, бо вони відбивають позитивне або негативне ставлення індивіда до будь якого інформаційного впливу, події, ідеї, політичного погляду, ситуації, а відтак адаптивна спрямованість поведінки людини буде залежати від психоемоційного стану особистості.

З позиції психофізіологічного підходу, спроба розкрити нейрофізіологічний зміст адаптації здійснювалася ще в роботах видатного фізіолога І. П. Павлова. Він зазначав, що в процесі адаптації значну роль відіграє центральна нервова система як головний фактор рівноваги нервових процесів, який організує механізми чіткого контролю процесу адаптації [4].

Викриття біохімічних, нейрофізіологічних і пси-

хофізіологічних механізмів перебігу процесу адаптації до негативного впливу стресогенних чинників різного генезу є провідним науковим напрямом для клінічної психології. При його розробці для опису специфічної для кожного індивіда спроможності завжди реагувати на різноманітні перевантаження (стресові ситуації) нейрофізіологічно та психофізіологічно подібним чином використовуються патерни індивідуально-специфічних реакцій організму людини (ICP). Суттєве соціальне та клінічне значення має визначення індивідуальних параметрів активації адаптаційного процесу в організмі людини в умовах довготривалого напруження чи перебування в надзвичайних умовах. З усієї сукупності тих індикаторних перемінних, які дозволяють визначати особливості індивідуальної реактивності організму людини на стресорні подразники, тобто детермінанти адаптативних можливостей організму, провідними вважають параметри оцінки діяльності ЦНС (патерн ЕЕГ, зокрема визначення відносної частки альфа-ритму; патерни сенсорних та подійно-пов'язаних викликаних потенціалів; моніторинг індивідуальної чутливості до нейромедіаторів збуджуючої і гальмуючої дії, латентні періоди зорових та слухових сенсомоторних реакцій; окулодинамічні параметри зорової аферентації; кількість миготінь), серцево-судинної системи (ЧСС, пульсовий об'єм і амплітуда пульсу; патерни ЕКГ), дихальної системи (форма та частота дихання), спонтанне змінення шкірної провідності (показники КГР). Для визначення індивідуальних особливостей реактивності організму на дію стресорних чинників доцільно включати оцінку патернів ICP і дослідження в цьому науковому напрямі продовжують залишатися вельми актуальними і перспективними для психофізіології, патофізіології та клінічної психології.

Природничі науки розглядають процес адаптації в концепті загального адаптаційного синдрому, як універсальну для кожної живої істоти адекватну чи неадекватну, але індивідуалізовану реактивність всіх біологічних систем організму на дію стресогенних чинників фізичного та психічного генезу.

Психофізіологія, загальна психологія, вікова та педагогічна психологія та психологія розвитку також розглядають «адаптацію» як процес пристосування людини до мінливих соціо-культурних умов та обставин, але концептуально з позицій оцінки тих сукупних властивостей особистості, які забезпечують індивіду стресостійкість та адекватність його рефлексивних відповідей (в діях, вчинках, діяльності) на різноманітні середовищні впливи. В підсумку вищезазначена адекватна психологічна стресостійкість буде обумовлювати адаптаційну спрямованість поведінки індивіда, яка виступає результатом досконалої організації психічної діяльності особистості.

Біосоціальна природа людини обумовлює можливість розвитку психосоціального стресу, основними чинниками якого виступають наступні стресогенні ситуації: 1) усвідомлена загроза для життєдіяльності;

2) вплив шкідливих для здоров'я середовищних чинників (радіація, ксенобіотики, електромагнітне випромінювання); порушення перебігу фізіологічних процесів в організмі (інфекційні хвороби, хронічний метаболічний стрес при патології та при старінні); 3) напружена виробнича діяльність в умовах дефіциту часу; 4) робота в умовах ризику (каскадери, артисти цирку, гонщики, поліцейські, пожежники та працівники інших служб МНС); 5) необхідність прискореної обробки багатопланової інформації для прийняття відповідальних термінових рішень (командири військ особового призначення, авіадиспетчери, капітани та судноводії, лікарі-травматологи); 6) ізоляція від суспільства та ув'язнення; 7) остракізм (відторгнення суспільством, оточуючими однолітками, колегами); 8) втрата контролю за подіями; 9) відсутність цільових установ у житті; 9) наявність групового тиску з боку колективу; 10) глибоке розчарування (невдоволення життям, роботою, шлюбом, дітьми); 11) смерть чи тяжка хвороба близьких родичів; 12) конфліктні ситуації та сварки в колективі чи в родині; 13) перебування в несподіваних умовах військових дій; 14) депривація (відтворюється зазвичай експериментально з науково-дослідною метою).

Психоемоційне напруження, що виникає при вищезазначених типових стресогенних ситуаціях за ініціацією має психогенну природу, бо породжується головним чином особистісними, міжособистісними та соціальними чинниками, а відтак психоемоційний стрес слід вважати психосоціальним феноменом.

Такі важливі чинники психосоціального стресу, як швидке зростання обсягу різноманітних інформаційних сигналів, прискорення темпу життя та професійної діяльності, тривалі інтелектуальні навантаження, збільшення відповідальності при прийнятті рішень, комп'ютеризація трудової діяльності пред'являють людині все більш високі вимоги до адекватного сприйняття сигналів зовнішнього середовища, осмислення їх значущості, достеменного аналізу та особистісної інтерпретації.

Незважаючи на актуальність і фундаментальне значення проблеми адаптивності особистості в контексті професійної адаптації за умови збереження фізичного і психічного здоров'я фахівців, слід зазначити дефіцит досліджень, спрямованих на визначення тих якісних ознак адаптивності особистості, які детермінують професійну адаптацію спеціалістів різного профілю. Наявні в сучасній психолого-педагогічній науці поодинокі публікації в цьому науковому напрямі не дозволяють сформулювати цілісного уявлення про роль психологічної стресостійкості особистості в контексті специфіки професійної діяльності працівників різних галузей народного господарства. Саме пошук тих індивідуально-типологічних характеристик особистості, які здійснюють істотний вплив на ефективність професійної діяльності фахівців різного профілю є актуальним та своєчасним в плані визначення їх професійної придатності.

Недостатня розробка діагностичного психологічного інструментарію для визначення адаптивності особистості як провідної детермінанти професійної адаптації, обумовило доцільність опрацювання диференційованого підходу до визначення стресостійкості особистості в контексті професійної адаптації представників різних соціальних груп.

Особливу значущість мають декілька аспектів досліджуваної проблематики:

– по-перше, створення об'єктивних передумов для успішної особистісної адаптації фахівців на підставі формування суб'єктивної впевненості в собі для реалізації свого творчого потенціалу;

– по-друге, важливість створення психологічного комфорту в плані взаємовідносин в колективі для збереження кадрового потенціалу організацій різного профілю;

– по-третє, прагнення уникнути виникнення істотних професійних, міжособистісних та індивідуальних труднощів у разі можливих несприятливих та небезпечних умов праці, які ініціюють психологічне перенапруження фахівця;

– по-четверте, за умови наявності можливих негативних сценаріїв на виробництві попередження розвитку дезадаптивності особистості шляхом розробки орієнтованих заходів рекреаційно-оздоровчого спрямування;

В дійсний час реалізовано впровадження в практичну психологію запропонованого прогностичного опитувальника, який дозволяє виявити рівень адаптивності особистості фахівців психолого-педагогічного профілю [5].

Розроблена діагностична шкала Опитувальника професійної адаптації починаючих психологів (ОПАП) дозволяє визначити типи особистісної адаптивності (дезадаптивний, потенційно адаптивний і адаптивний), а, відтак, прогнозувати рівень адаптації фахівців психолого-педагогічного профілю до своєї професійної діяльності.

Корелятивний взаємозв'язок сумарного балу адаптивності особистості за методикою ОПАП з підсумковим значенням стресостійкості особистості відносно низького її рівня за шкалою Холмса-Ранге становить $r = -0,89$, з показником загальної соціально-психологічної адаптації, $r = 0,95$ і з виразністю адаптивних можливостей особи (за методикою Саннікової-Кузнецової) склав $r = 0,9$.

Отримані результати свідчать на користь того, що професійна адаптація починаючих фахівців тісно пов'язана з комплексом їх особистісних адаптивних якостей та із психологічною стресостійкістю особистості.

Згідно результатів сучасних досліджень, гострий чи хронічний психосоціальний стрес на роботі є одним з найтяжчих за впливом на здоров'я людини і поступається лише стресу від втрати близьких людей.

Хронічний, психоемоційний стрес виникає на ґрунті тривалих негативних емоцій, які не знаходять

нормального розв'язання, але існує індивідуальна виразність реактивності особистості, що актуалізує прогнозування особливостей психофункціонального стану, поведінки, працездатності та адаптації особистості до стресогенних ситуацій.

Відомі такі основні варіанти особистісної реактивності на психоемоційний стрес: 1) уникання з метою психологічного звільнення від стресу; 2) пригломшена нерухливість до майже повної втрати психофізичної активності; 3) депресія, апатія особистості; 4) залежність до повного підкорення особи; 5) агресивність суб'єкта.

Такий загальний психоемоційний розлад, як тривожність, що розвивається з внутрішнього особистісного конфлікту частіше спостерігається у жінок, бо бурхливі соціальні зміни у суспільстві значно збільшують діапазон цінностей та різноманітних ролей жінки-матері. Загострення соціальних та демографічних проблем в нашому суспільстві, недостатність та недосконалість існуючих програм соціально-психологічної допомоги проблемним сім'ям, які виховують дітей з відхиленнями у розвитку, актуалізує проблему дослідження материнства та особливостей його проявів. Прояви материнського відношення в сім'ї, яка виховує особливу дитину, функціональні взаємодії в діаді «мати-дитина» та існуючої залежності психічного стану матері від її соціальних відносин досліджені недостатньо.

Запроваджене комплексне психологічне обстеження жінок, які знаходяться в умовах хронічного психосоціального стресу внаслідок народження дітей з вадами розвитку, дозволить дійти висновків щодо наявності ознак фрустрації та психоемоційного напруження переважної більшості жінок-матерів дітей з особливими потребами [2; 3].

Для визначення особливостей стилю материнського відношення (МВ) у жінок, які виховують дитину з обмеженими можливостями та знаходяться в умовах хронічного психоемоційного стресу, було розроблено авторський твір наукового характеру «Опросник определения особенностей (стиля) материнского отношения к ребенку, имеющему отклонения в психофизическом развитии (ОМВ)» [6].

Проведене психологічне обстеження свідчить, що материнське відношення більш ніж у 60% матерів особливих дітей має ознаки дифіцитарності емоційного супроводу дитини та соціального санкціонування матері, що вказує на необхідність розробки відповідних заходів психокорекції для такого контингенту жінок, які знаходяться в умовах хронічного психосоціального стресу.

Загальнобіологічна, психофізіологічна та соціально-психологічна проблема визначення особистісних детермінант стресостійкості набула особливої актуальності в плані прогнозування особливостей психосоматичного стану, поведінки, працездатності та адаптації людини в екстремальних умовах гострого та

хронічного психосоціального стресу.

При сучасному рівні розвитку техніки, інформаційних технологій, транспортних засобів, об'єктів атомної енергетики, значно зросла роль людського фактора в функціонуванні складних технічних комплексів, що обґрунтовує доцільність визначення та прогнозування індивідуальної стрес-реактивності особистості. Аналіз зарубіжної і вітчизняної літератури однозначно свідчить, що від 30 до 70% порушень в експлуатації літальних апаратів, підводних та надводних суден, роботи АЕС виникає внаслідок невідповідності індивідуальних можливостей фахівців тим вимогам, які витікають зі специфіки їх роботи. Це визначає високу актуальність і необхідність попереднього індивідуального добору працівників відповідно до їх професійної діяльності, що передбачає проведення як психофізіологічної експертизи, так і орієнтованого психологічного обстеження. Вирішення такої важливої задачі, як прогнозування індивідуальних особливостей стрес-реактивності, в тому числі емоційно-поведінкових реакцій в умовах підвищеної небезпеки дозволить попередити як виникнення внутрішніх особистісних конфліктів (фрустрацій), так і аварійних ситуацій на виробництві внаслідок дії людського фактору. В дійсний час запропоновано методи оцінки психофізіологічного стану людини, які дозволяють визначити індивідуальну стресостійкість особистості, а відтак здійснювати прогнозування її адаптаційних можливостей [3]. А втім, проблема розробки диференційованих методик психологічного обстеження, які б були орієнтовані на специфіку професійної діяльності певних контингентів-фахівців залишається по багатьох аспектах не вирішеною.

Висновки.

1. Психоемоційне напруження за індивідуалізованими психофізіологічними механізмами своєї ініціації має психогенну природу, воно детермінується головним чином особистісними, міжособистісними та соціальними чинниками, а відтак психоемоційний стрес слід вважати психосоціальним феноменом. Психологічна стресостійкість особистості визначається адаптивним потенціалом індивіда, від якого буде залежати характер та наслідки загального адаптаційного синдрому, адаптивність чи дезадаптивність особистості.

2. Авторські розробки відповідних психодіагностичних опитувальників, спрямованих на визначення особистісних детермінант адаптованості отримали практичну реалізацію. Доцільною є подальша розробка діагностичного психологічного інструментарію для визначення індивідуально-типологічних особливостей стрес-реактивності особистості в умовах гострого і хронічного психосоціального стресу у представників різних соціальних груп, відповідно до наявних стресогенних ситуацій та специфіки професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабой В. А. Фізіологія, біохімія і психологія стресу: монографія / В. А. Барабой, О. Г. Резніков. – Київ : Інтерсервіс, 2013. – 314 с.

2. Дегтяренко Т. В. Психологічні особливості материнського ставлення у жінок, які виховують дитину з відхиленнями у психофізичному розвитку / Т. В. Дегтяренко, О. О. Зіборова // Наука і освіта. Психологія. – 2013. – № 7/СХVІІ. – С. 146–149.

3. Мантрова И. Н. Методическое руководство по психофизиологической и психологической диагностике / И. Н. Мантрова. – Иваново, 1992. – 248 с.

4. Павлов И. П. Мозг и психика: Избранные психологические труды / [науч.ред. М. Г. Ярошевский]. – М. – Воронеж : Б.и., 1996. – 320 с.

5. А.с. № 53966 «Опросник профессиональной адаптации начинающих психологов», зарегистрированных Государственной службой интеллектуальной собственности Украины від 05.03.2014 року / Т. В. Дегтяренко, С. Г. Арабаджи-Сапункова.

6. А.с. № 53965 «Опросник определения особенностей (стиля) материнского отношения к ребенку, имеющему отклонения в психофизическом развитии (ОМО)», зарегистрированных Государственной службой интеллектуальной собственности Украины від 05.03.2014 року / Т. В. Дегтяренко, О. О. Зіборова.

7. Фурман А. Психодиагностика личностной адаптивности / А. Фурман. – Тернопіль: Економічна думка, 2013. – 64 с.

REFERENCES

1. Baraboi, V. A. & Reznikov, A. G. (2013). *Fiziologhiia, biokhimiia i psykholohiia stresu [Physiology, biochemistry and psychology of stress]*. Kyiv: Interservis [in Ukrainian].

2. Dehtiarenko, T. V. & Ziborova, O. O. (2013). *Psykhologhichni osoblyvosti materynskoho stavlennia u zhinok, yaki vykhovuiut dytnu z vidkhylenniamy u psykhofizychnomu rozvytku [Psychological characteristics of maternal attitude of women raising a child with psychophysical disabilities]*. *Nauka i osvita. Psychology, 7/CXVII*, 146–149 [in Ukrainian].

3. Mantrova, I. N. (1992). *Metodicheskoe rukovodstvo po psykhofiziologicheskoi i psykhologicheskoi diagnostike [Toolkit for psycho-physiological and psychological diagnostics]*. Ivanovo [in Russian].

4. Pavlov, Y. P. & Yaroshevskiy, M. H. (Eds.) (1996). *Mozg i psikhika [Brain and psyche]*. Moscow – Voronezh : BI [in Russian].

5. Dehtiarenko, T. V. & Arabadzh-Sapunkova, S. G. A.s. “*Oprosnik professionalnoi adaptatsii nachinaiushchikh psikhologov*” – “*Questionnaire on professional beginning psychologists' adaptation*”, registered by the State Intellectual Property Service of Ukraine from 03.05.2014, the certificate number 53966 [in Russian].

6. Dehtiarenko, T. V. & Ziborova, O. O. A.s. “*Oprosnik opredeleniia osobennostei (stilia) materinskogo otosheniia k rebionku, imeiushchemu otkloneniia v psikhofizicheskom razvitii (OMO)*” – “*Questionnaire on determining features (style) of mother's attitude to a child having deviations of psychophysical development (OMO)*”, the certificate number 53965, registered by the State Intellectual Property Service of Ukraine from 03.05.2014 [in Russian].

7. Furman, A. (2013). *Psykhodiahnostyka osobystisnoi adaptovanosti [Psychodiagnostics of personal adaptability]*. Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].

Татьяна Владимировна Дегтяренко,

*доктор медицинских наук, профессор кафедры биологии и основ здоровья,
Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского,
ул. Фонтанская дорога, 4, г. Одесса, Украина*

Ольга Андреевна Щербанюк-Чокан,

*практический психолог, Одесская область, Беляевский район, с. Усатово, ул. Вернидуба, 1
Детский клинический специализированный санаторий «Хаджибей»
ул. Вернидуба, 1, с. Усатово, Беляевский район,
Одесская область, Украина*

ПСИХОСОЦИАЛЬНЫЙ СТРЕСС: ФАКТОРЫ И ЛИЧНОСТНЫЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ

В данной статье указаны психофизиологические механизмы инициации психосоциального стресса и его основные факторы, а также освещены ведущие детерминанты психоэмоционального стресса в концепте индивидуально-типологических особенностей личности. Психологическая стрессоустойчивость личности определяется адаптивным потенциалом индивида, от которого будет зависеть характер и последствия общего адаптационного синдрома, адаптивность или дезадаптивность личности. Авторы подчеркивают целесообразность дальнейшей разработки диагностического психологического инструментария для определения индивидуально-типологических особенностей стресс-реактивности личности в условиях острого и хронического психосоциального стресса у представителей различных социальных групп в соответствии с имеющимися стрессогенными ситуациями и спецификой профессиональной деятельности. Представлена авторская разработка методик психологического обследования, которые позволяют определить индивидуальные особенности адаптированности в условиях хронического психосоциального стресса. Авторы обосновывают целесообразность использования

психофизиологического дифференциального подхода к определению стрессоустойчивости личности представителей различных социальных групп.

Ключевые слова: механизмы психосоциального стресса, факторы психоэмоционального стресса, стрессоустойчивость личности, индивидуальная адаптивность в условиях хронического психоэмоционального стресса.

Tetiana Dehtiarenko,

*Doctor Degree in Medicine, Professor of the Department of Biology and the Health-Care Foundations,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
4, Fontanska Doroha St., Odesa, Ukraine*

Olha Shcherbaniuk-Chokan,

*practical psychologist, Children specialized clinical sanatorium «Hadzhibei»,
1, Vernidub St., Beliaevskiyi district, Odesa region, Usatove, Ukraine*

PSYCHOSOCIAL STRESS: FACTORS AND PERSONALITY DETERMINANTS

The paper describes physiological mechanisms of initiation of psychosocial stress and its main factors, also it highlights the key determinants of emotional stress in the concept of individual typological characteristics of personality. Personality psychological stress-resistance is determined by the individual's adaptive capacity, which depends on the nature and consequences of the general adaptation syndrome, adaptability or disadaptability of personality. The authors emphasize the feasibility of further development of diagnostic tools to determine the psychological individual and typological features of stress-reactivity of the person in the conditions of acute and chronic psychosocial stress among representatives of various social groups in accordance with the existing stressful situations and specific professional activity. The original authors' methods of psychological expertise for determining the individual characteristics of adaptability in conditions of chronic psychosocial stress were presented. The authors justify feasibility of using psychophysical differentiated approach to the definition of stress-resistance of personality of different social groups representatives.

Keywords: mechanisms of psychosocial stress, emotional stress factors, personality stress-resistance, individual adaptability in conditions of chronic emotional stress.

Подано до редакції 10.08.2015
